

мостійного значення, починає розвиватись і ускладнюватись. Цивілізована еволюція колекторства в рамках конкурентного ринку стає необхідною умовою існування сучасної фінансово-кредитної системи.

СПИСОК ЦИТИРУЕМЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Колекторські агентства та послуги у сфері кредитування // Фінансовий ринок України. – 2007. – №1. – с. 3-5 (за матеріалами веб-сайтів).
2. Арт Я. Кредитно - вишибальний бізнес у Росії // Фінансовий ринок України. – 2007. – №2. – С. 34-36.
3. Василенко І. Ловцы долгов // Фондовый рынок. – 2007. – №33. – С. 14-17.
4. Музыченко О. По ком звонит колектор? // Банковский менеджмент. – 2007. – №3. – С. 50-55.
5. Сахневич И. Долг платежом красен // Банковская практика за рубежом. – 2007.- № 3. – С. 90.

УДК 658

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Гуро Т.В.

*Научный руководитель: к.е.н., доц. Ткаченко Н.В., к.е.н., доц. Нагайчук Н.Г.
УО «Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи
Національного банку України (м.Київ)»*

У статті розглянуто підходи до трактування сутності фінансової стійкості. У зв'язку зі складністю даного поняття, як системи, що є сукупністю окремих взаємопов'язаних елементів, які характеризують ефективність діяльності залежно від змін зовнішнього та внутрішнього середовища, виникає необхідність впорядкованого процесу управління, що ґрунтується на економічно обґрунтованих методологічних принципах.

In the article the approaches are considered to interpretation of essence of financial firmness. In connection with complication of the given notion, as systems, that are the aggregate of separate elements which characterize efficiency of activity depending on the changes of external and internal environment, there is the necessity of well-organized process of management, that is based on the economic grounded methodological principles.

Ринкова система господарювання обумовлює зміну форм та методів управління економікою підприємства, вимагає нових підходів до визначення місця та ролі підприємства у розвитку суспільного виробництва. У даному аспекті слід розглядати і фінансову стійкість, що передбачає ефективне управління підприємством, тобто забезпечення його конкурентоспроможності на ринку та інвестиційної привабливості.

Відсутність чіткого визначення поняття фінансової стійкості призводить до ототожнення його з іншими економічними поняттями – платоспроможністю, ліквідністю, доходністю та фінансовою рівновагою. Тому вбачається за доцільне розглянути онтологію поняття “фінансова стійкість”, тобто визначення його сутності у сучасній фаховій літературі.

На думку В.М. Родіонової, фінансова стійкість підприємства – це головний компонент загальної стійкості підприємства [5]. Вартою уваги є позиція О.С.Стоянової [7], яка розглядає фінансову стійкість як поєднання чотирьох сприятливих характеристик фінансово-господарського стану підприємства: високої платоспроможності, високої ліквідності балансу, високої кредитоспроможності та рентабельності.

Поляк Г.Б. вважає, що фінансова стійкість підприємства за своєю економічною сутністю є забезпеченням його запасів і затрат джерелами фінансування [9]. Взагалі фінансову стійкість підприємства можна визначити як певний стан його фінансових ресурсів, який відповідає вимогам ринку і забезпечує розвиток підприємства на основі росту прибутку і оптимізації структури капіталу при збереженні платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику. Тобто фінансова стійкість підприємства полягає у наявності достатнього обсягу фінансових ресурсів, що є водночас умовою та результатом ефективного виконання господарських операцій (а значить – отримання прибутку підприємством, його розвиток як суб'єкта економічних відносин), які в свою чергу пов'язані з оптимізацією структури капіталу при збереженні платоспроможності підприємства. У певному сенсі фінансова стійкість розглядається як здатність суб'єкта підприємницької діяльності зберігати кількість та якість своїх фінансових ресурсів при зміні середовища для свого існування та розвитку у тій формі, яка одночасно відповідає потребам суб'єкту ринку, тобто здійснення максимальної адаптації фінансових ресурсів до середовища існування підприємства з метою забезпечення платоспроможності і подальшого розвитку.

Іншою є позиція, О.В.Селезньової, яка визначає фінансову стійкість підприємства як характеристику, що свідчить про стабільне перевищення доходів над витратами, вільне маневрування грошовими коштами підприємствами та ефективне їх використання в безперебійному процесі виробництва та реалізації [6]. Проте стабільного отримання доходу, що є джерелом покриття зобов'язань, які виникли перед державою, кредиторами, працівниками, постачальниками, недостатньо. Для існування та подальшого росту підприємства у виробничому сенсі йому необхідно отримати прибуток, що створює базу як для самофінансування поточної діяльності, так і для здійснення розширеного відтворення підприємства. Тому, не можна погодитися із твердженням, що фінансова стійкість підприємства є певним відображенням стабільного утворення перевищення його доходів над витратами.

Безперечно, фінансова стійкість підприємства, пов'язана з рухом позикового капіталу, що використовується для здійснення господарської діяльності. На думку І.Т.Балабанова [1], з якою можна погодитися, цей зв'язок обумовлено тим, що в сучасних умовах кредит є важливим джерелом задоволення потреби підприємства в грошових ресурсах. Яким би високим не був рівень самофінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства, для забезпечення прискореного росту і підвищення фінансової

рентабельності йому необхідно залучати позиковий капітал. А от ефективність управління фінансовою стійкістю підприємства, на наш погляд, і вимагає знання особливостей та форм позикового капіталу, механізму формування ставки відсотків на кредитному ринку та специфіки організації кредитної системи країни.

На нашу думку, помилковим є твердження про те, що повна відмова від використання позикових фінансових ресурсів свідчить про високу фінансову стійкість підприємства та раціональне використання всього наявного обсягу фінансових ресурсів. Оскільки саме залучення у необхідному розмірі кредитних ресурсів створює для підприємства умови щодо максимально ефективного використання всіх фінансових ресурсів. Зокрема, вкладання короткострокових кредитів банку у оборотні активи підприємства дає змогу вкладати власні оборотні кошти у створення лише постійних мінімальних запасів товарно-матеріальних цінностей і витрат на виробництво у мінімальних розмірах інших активів, а всі потреби в оборотних активах, що носять тимчасовий характер задовольняти за рахунок кредитів на умовах повернення, платності та терміновості. Довгостроковий позиковий капітал на капітальні вкладення допомагають підприємству прискорювати процес розвитку своєї матеріально-технічної бази темпами, що випереджають темпи накопичення для цих цілей власних фінансових ресурсів. Тобто, фінансова стійкість підприємства є результатом залучення та ефективного використання у певному співвідношенні різних форм капіталу і такий їх взаємозв'язок з певними видами активів, які у комплексі можуть забезпечити дві основні мети: досягнення запланованого рівня обсягів діяльності та розвитку підприємства, і одночасно – задовільний рівень платоспроможності. В той же час до основних компонентів фінансової стійкості відноситься: підвищення рівня рентабельності власного капіталу, фінансову незалежність, платоспроможність та забезпечення планового обсягу виробництва та реалізації за джерелами фінансування.

Отже, у спеціальній літературі мають місце значні розходження у розумінні терміна “фінансова стійкість підприємства”, а явище такого характеру, на наш погляд, викликане різними підходами науковців до даної проблеми. Логічний синтез розглянутих вище визначень онтології поняття “фінансова стійкість” та виділених її сутнісних характеристик дозволяє сформулювати нове трактування даного поняття: в широкому розумінні фінансова стійкість підприємства – це складова загальної стійкості підприємства, яка є відображенням його позитивного фінансового стану, виходячи з показників високої платоспроможності, кредитоспроможності, наявності достатнього обсягу фінансових ресурсів для подальшого розвитку фінансово-господарської діяльності та їх ліквідності, фінансової незалежності та ефективного використання у певному співвідношенні різних форм капіталу, що загалом сприяє підвищенню рентабельності, обсягу виробництва та реалізації, зростанню прибутку.

Управління фінансовою стійкістю підприємства є одним з найбільш значимих функціональних напрямків системи фінансового менеджменту, яка, на наш погляд, досить тісно пов'язана з іншими системами управління. Безперечно, управління фінансовою стійкістю органічно входить до системи управління всіма аспектами операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Воно відображає всі відносини, що входять до сфери фінансової діяльності підприємства і являє собою систему принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів і активів, їх формування та розподілу, яка б дозволила підприємству розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності та забезпечення і підтримання його фінансової рівноваги.

Узагальнення зарубіжного та вітчизняного досвіду організації управління фінансовою стійкістю, досвіду вітчизняних підприємств та аналізу підходів до її оцінки дозволяє запропонувати наступні принципи управління фінансовою стійкістю (рис. 1.).

I. Загальні принципи управління фінансовою стійкістю підприємств:

1.1. Системність управління фінансовою стійкістю підприємства передбачає розгляд фінансової стійкості підприємства як системи, визначення складу, структури елементів та виявлення основних взаємозв'язків між ними, впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на підсистеми, комплексний характер формування управлінських рішень.

1.2. Гнучкість процесу управління фінансовою стійкістю підприємства передбачає стійкість підприємства до впливу зовнішнього середовища та забезпечення можливості маневрування в процесі управління фінансовою стійкістю, надання можливості змінюватися у зв'язку з виникненням непередбачуваних обставин.

1.3. Науковість методів оцінки фінансової стійкості підприємства передбачає використання в процесі управління фінансовою стійкістю підприємства сучасних, новітніх та найбільш доцільних методичних підходів; наукове обґрунтування оптимального її рівня, відображення в ньому реальних процесів функціонування і розвитку підприємства, збалансованості фінансових ресурсів та грошових потоків, забезпечення платоспроможності та кредитоспроможності.

1.4. Альтернативність підходів при розробці окремих управлінських рішень щодо управління фінансовою стійкістю підприємства передбачає, що підготовка будь-якого управлінського рішення в цій сфері повинна враховувати альтернативні можливості дій, їх вибір для безпосередньої реалізації повинен базуватися на певній системі критеріїв, що визначають фінансову ідеологію, фінансову стратегію чи фінансову політику стосовно окремих аспектів фінансової діяльності.

II. Специфічні принципи управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі:

2.1. Інтегрованість процесу управління фінансовою стійкістю із загальною системою управління підприємством. Це визначає необхідність органічного поєднання питань управління фінансовою стійкістю з іншими функціональними системами управління та загальною системою управління підприємством.

2.2. Високий динамізм управління фінансовою стійкістю підприємства. Висока динаміка факторів зовнішнього та внутрішнього середовища зумовлює необхідність динамізму процесу управління

фінансовою стійкістю підприємства, який би враховував зміни факторів зовнішнього середовища та потенціал формування всіх параметрів фінансової стійкості.

2.3. Орієнтованість процесу управління фінансовою стійкістю на стратегічні цілі розвитку підприємства передбачає охоплення всіх рівнів функціональних підрозділів, координацію заходів у часі, інтеграцію в рамках управлінської ієрархії.

2.4. Принцип переважного значення грошових потоків передбачає, що процес прийняття будь-якого фінансового рішення стосовно управління фінансовою стійкістю підприємства повинно базуватися на ефективному управлінні його грошовими потоками.

2.5. Принцип врахування рівня фінансових ризиків в процесі управління фінансовою стійкістю підприємства є важливим з огляду на те, що практично всі управлінські рішення, які приймаються при цьому, певною мірою змінюють рівень фінансових ризиків. В першу чергу, це пов'язано з формуванням фінансових ресурсів особливо в періоди коливань кредитних ставок та темпів інфляції.

З врахуванням сутності та принципів управління фінансовою стійкістю підприємств формуються його цілі, задачі та функції.

На нашу думку, головною метою управління фінансовою стійкістю підприємства є забезпечення фінансової безпеки та стабільності його функціонування і розвитку в поточному та перспективному періодах, що дозволить, в кінцевому підсумку, максимізувати ринкову вартість підприємства.

На наш погляд, процес реалізації головної мети управління фінансовою стійкістю саме підприємств має бути спрямований на комплексне вирішення задач, зокрема: забезпечення оптимальної структури капіталу, активів, забезпечення постійної платоспроможності та кредитоспроможності, збалансування та забезпечення оптимальної структури грошових потоків.

Крім аналізу, до основних функцій управління фінансовою стійкістю підприємства прийнято відносити прогнозування, стимулювання та контроль.

На наш погляд варто акцентувати увагу на функціях, які можна розглядати, по-перше, у якості функцій управління фінансовою стійкістю як управляючої системи та які є складовими будь-якого процесу управління незалежно від виду їх діяльності, організаційно-правової форми, розміру та форми власності, та, по-друге, у якості функцій управління фінансовою стійкістю як специфічної сфери управління підприємством в цілому.

Таким чином, слід відзначити наступні функції:

- функції управління фінансовою стійкістю підприємства як управляючої системи (аналіз фінансової стійкості в поточному періоді, прогнозування параметрів фінансової стійкості на перспективний період, розробка дієвої системи стимулювання реалізації управлінських рішень щодо управління фінансовою стійкістю, здійснення ефективного контролю за виконанням прийнятих рішень щодо забезпечення чи підтримання на необхідному рівні фінансової стійкості);

- функції управління фінансовою стійкістю як специфічної сфери управління підприємством (управління структурою капіталу, активів та грошових потоків підприємства).

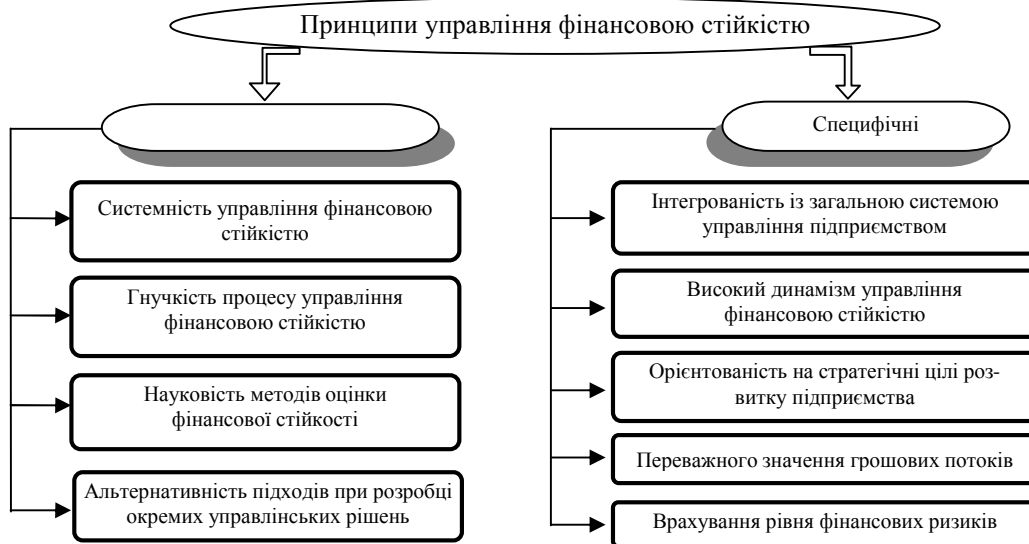

Рис. 1. Принципи управління фінансовою стійкістю підприємств

Отже, у ході досліджень теоретично-методологічних аспектів процесу управління фінансовою стійкістю підприємства, з'ясовано сутність даної категорії, яка характеризується як складова загальної стійкості підприємства, що є відображенням його позитивного фінансового стану, виходячи з показників високої платоспроможності, кредитоспроможності, наявності достатнього обсягу фінансових ресурсів для подальшого розвитку фінансово-господарської діяльності та їх ліквідності, фінансової незалежності та ефективного використання у певному співвідношенні різних форм капіталу, що загалом сприяє підвищенню рентабельності, обсягу виробництва та реалізації, зростанню прибутку. У зв'язку зі складністю даного поняття, як системи, що є сукупністю окремих взаємопов'язаних елементів, які характеризують ефективність діяльності залежно від змін зовнішнього та внутрішнього середовища, виникає необхідність впорядкованого процесу управління, що ґрунтується на економічно обґрунтованих методологічних принципах. Дотримання їх необхідне для виконання поставлених завдань, які є етапами досягнення кінцевої мети, та прояву функцій управління фінансовою стійкістю підприємства.

СПИСОК ЦИТИРУЕМЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. – Москва: Финансы и статистика. – 2002. - 528 с.
2. Бугас Н.В. Финансова стійкість підприємств як передумова їх ефективного функціонування і розвитку.// Економіка та держава. – 2005. - № 6. - с.27
3. Докієнко Л. Методологічні принципи управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі.// Вісник КНТЕУ. – 2004. - № 2. - с. 63.
4. Котляр М. Финансова стійкість підприємства в механізмі його господарювання.// Вісник тернопільської академії народного господарства. – 2004. - № 3. - с. 38.
5. Родионова В.М. Финансовый менеджмент. – Москва: Перспектива. – 1993. – 262 с.
6. Селезньова О.В. Методологічні засади оцінки конкурентоспроможності підприємства.// економіка та держава. – 2007. - № 6. – с. 31.
7. Стоянова О.С. Финансовый менеджмент: теория и практика – Москва: Перспектива. – 1999. - 656 с.
8. Шаблиста Л.М. Финансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки.// Економіка і прогнозування. – 2006. - №2. - с.46.
9. Финансовый менеджмент: учебник для вузов./ Г.Б. Поляк. – М.: Финансы, ЮНИТИ. – 1997. – 518 с.

УДК 336.717.061:658.152

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Сухаревич В.Т.

Научный руководитель: к.е.н., доцент Пшик Б.І.

УО «Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)»

В этой статье рассмотрены актуальные проблемы организации кредитных отношений банков с предприятиями. Указаны главные рекомендации относительно усовершенствования механизма кредитного обеспечения отечественных предприятий с банковскими учреждениями.

This article is devoted to actual problems of organization the credit relations between banks and economic agents. Main recommendations are given about improving mechanism of credit ensuring the enterprises by banks.

Інноваційна модель, яку сьогодні взято за основу стратегії розвитку української економіки, потребує значних обсягів банківських ресурсів, необхідних для її фінансування. За роки незалежності роль українських банків як інвестора національної економіки була невиправдано низькою.

В країнах з розвинутою ринковою економікою банки відіграють роль фінансового інвестора, забезпечуючи за рахунок довгострокових кредитних вкладень розширене відтворення національної економіки. Кредитні вкладення банківських установ в економіку таких країн сягають значних масштабів і навіть перевищують обсяги ВВП. Тоді ж як в Україні рівень кредитування вітчизняними банками економіки становить лише третину ВВП. [1, с.19] І хоча останнім часом питома вага капіталовкладень за рахунок кредитів банків поступово зростає, вона все ж на кілька порядків нижча, ніж в країнах Західної Європи. [2, с.58] Тобто, незважаючи на позитивні зміни в динаміці та структурі кредитного портфеля банків, проблеми збільшення частки довгострокових кредитів, спрямованих на інвестування пріоритетних галузей економіки залишаються актуальними.

Сьогодні основним джерелом фінансування капітальних вкладень є власні кошти підприємств та організацій, однак, враховуючи те, що близько третини українських підприємств є збитковими, цілком зрозуміло, що цих коштів буде недостатньо. Частка капіталовкладень, освоєних за рахунок кредитів банків та інших позик, склала у 2006 році всього 14,8%. За січень-листопад 2007 року ситуація жодним чином не змінилася: фінансування за рахунок кредитів та інших позик становило 14,5%, за рахунок власних коштів – 58,5%. Саме це зумовлює підвищення ролі банківських кредитів в фінансуванні капіталовкладень суб'єктів господарювання.

Реалії сьогодення показують, що вітчизняні банківські установи, що працюють ефективно для себе, не відіграють тієї ролі, котра відводиться їм у процесах реструктуризації та підвищення конкурентоспроможності національного виробництва. Українські банки більше орієнтуються на надання підприємствам короткострокових кредитів в поточну діяльність. Так, станом на початок 2007 року аналіз структури кредитів, наданих суб'єктам господарювання, показує, що 86% від загального обсягу кредитів надаються в поточну діяльність, і лише 14% - в інвестиційну. Як наслідок, сьогодні в країні відчувається гострий дефіцит довгострокових інвестиційних вкладень в економіку.

Характерною ознакою кредитування українськими банками суб'єктів господарювання є те, що більшість кредитів надається в іноземній валюті, а саме в доларах США. У гривні українські банки поки що не ризикують надавати кредити. Так, станом на початок 2007 р. близько 40% від загального обсягу кредитів, наданих суб'єктам господарювання, в інвестиційну діяльність, було надано в національній валюті, тоді ж як в іноземній – 60%. Те, що кредити вітчизняним суб'єктам господарювання надаються переважно в іноземній валюті, обумовлено не лише доларизацією української економіки в трансформаційний період, але й потребами підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Водночас Національний банк України не полишає намагання зменшити обсяги доларових кредитів підприємствам, діяльність яких не пов'язана з зовнішньоекономічною, встановлюючи для банків більш жорсткі вимоги з резервування коштів на покриття збитків за кредитними операціями.

Якщо проаналізувати структуру інвестиційних кредитів, то можна зробити висновок, що найбільша кількість кредитів, спрямованих на реалізацію інвестиційних проектів припадає на комерційну